

В І Д Г У К

**офіційного опонента на дисертацію Ведмедева Володимира
Миколайовича «Рецепція абсурдного у філософсько-
антропологічному дискурсі», подану до захисту на здобуття
наукового ступеня кандидата філософських наук за
спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія,
філософія культури**

Філософський інтерес до проблеми феномену абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі, через який вибудовується сучасний суспільний дискурс, набуває все більших масштабів у зв'язку зі штовхуванням принципово різних стилеутворюючих життєвих домінант, систем цінностей, типів раціональності. Необхідність досягнення порозуміння між учасниками цього дискурсу вимагає пошуку нових практик до розуміння феномену абсурдного в людському бутті. Адже, прискорення планетарного процесу глобалізації, перехід сучасних суспільств на технологічний, інноваційний тип розвитку породжують абсолютно нові явища, які не мали аналогів у минулому – трансгуманізм, мультикультуралізм, мережеві структури. З огляду на це, людський вимір зазнав часом колосальних світоглядних зламів, у результаті яких ряд етичних, естетичних, комунікативних, ідентифікаційних та ін. констант, що забезпечували впорядкованість існування, втратили актуальність і перестали функціонувати. Будь-яка загальнозначуща традиційність стала проблематичною, а отже такою, з якою людина могла б себе співвіднести і, тим самим, подолати труднощі самоідентифікації. У такому контексті абсурд починає розумітися фахівцями як особлива модель поведінки і мислення, яка набуває суттєвого значення в трансформації культурних форм існування людини, в реорганізації її життєвого світу. Виходячи із зазначеного, актуальним для виявлення сутності абсурдного та його місця у формуванні нових культурних форм існування людини є дисертаційне дослідження Володимира Миколайовича Ведмедева, оскільки дозволяє зрозуміти, як саме відбувається трансформація людського буття.

Відомо, що проблемі абсурдного присвячена велика кількість робіт з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників. Дисертант аналізує значний масив філософських, соціологічних, психологічних та інших джерел, які так чи інакше присвячені дослідженню сутності різновидів, форм прояву, ціннісного значення абсурдного. Проте предметом спеціального філософсько-антропологічного аналізу воно постало вперше у дисертації В.М. Ведмедева, який поставив мету в розробити концептуально-пояснювальну модель, що покладається в основу філософсько-антропологічного дискурсу щодо абсурдного. Меті дисертаційного дослідження відповідає низка конкретних завдань, що мають підпорядкований характер.

Приступаючи до вирішення основних завдань, дисертант у першому розділі розглядає проблему ідентифікації (розпізнавання) в його екзистенціально-антропологічному вимірі. Вирішення цієї проблеми розуміється автором як знаходження відповіді на питання, яким чином свідомість людини конституює певний феномен в якості абсурдного. Дисертант опрацьовує потрібний концептуально-термінологічний інструментарій, встановлює підстави рецепції феномену в його ціннісному аспекті.

В.М. Ведмедев зосереджує увагу на логіко-семантичному та антропологічному підходах до визначення абсурдного. Він показує, що вони різні, в розумінні рецепції поняття абсурдного. Лінгвістичний підхід представлено головним чином питаннями, де з'ясовуються етимологічне походження відповідних зворотів і виразів, а також особливостей їхнього вживання в різних мовах. Логіко-семантичні визначення абсурдного є домінуючими в авторитетних виданнях енциклопедичного і довідкового характеру. В антропологічному аспекті абсурд є реальним, а не тим, що оцінюють виключно як плід гри розуму, як відсутність сенсу в ситуації, де останній мав би бути. На основі аналізу підходів рецепції абсурдного, автором запропонований перелік конститuant, що спонукають свідомість

визначати певний феномен як абсурдний. По-перше, абсурд має бути реальним, а не тим, що оцінюють виключно як плід гри розуму. По-друге, абсурдним вважається не випадок, коли немає ніякого сенсу, а випадок відсутності сенсу, коли останній мав би бути. По-третє, абсурдне існує лише в контексті певних нормативних очікувань (експектації) з боку якогось Іншого – суспільства, особи, Бога, світу, тощо. По-четверте, абсурд обов'язково має супроводжуватися у сприймаючого суб'єкта відчуттям психологічного, ментального дискомфорту.

Ґрунтуючись на отриманих результатах порівняльно-лінгвістичних досліджень, автором представлені особливості вживання виразів «нонсенс» і «абсурд» в українській та англійській мовах. В українській мові зазначені вирази ототожнюються, а в англійській – розмежовуються. Дисертантом зафіксовано те, що, використовуючи такі вирази як «абсурд», «нонсенс», «нісенітниця», ми маємо справу із здавалося б схожими, а фактично – із суттєво різними явищами. Різними з точки зору їх психологічного, екзистенціального значення для особистості. В одному випадку («нонсенс») це – щось ігрове, розважальне, жартівливе, вигадане, суто вербальне (не реальне), а в іншому – щось тривожне, загрозливе, неприйнятне, таке що не відповідає імперативним очікуванням, викликає когнітивний диссонанс (англомовна традиція).

Важливим для осмислення рецепції абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі є встановлення автором у другому розділі дисертації, який є, на наш погляд, ключовим, аналізу та порівняння різноманітних поглядів осягнення зазначеного феномену в сферах культури, які глибинним чином пов'язані з філософією, – релігії та мистецтвом. З цією метою ним аналізуються специфічні форми абсурдної поведінки в релігії (християнстві), в матеріалах літературної творчості. Дисертант доводить специфіку релігійно-філософського осягнення абсурдного, зазначаючи, що розуміння абсурдного в релігійній сфері обумовлюється спробою людини осягнути позамежне. Абсурдне постає як специфічна форма освоєння сфери

божественного, що принципово непідвладне людському розумінню, людській логіці. Автор виокремлює представлені в літературі альтернативні інтерпретації ставлення до абсурду в християнстві – невідворотності його прийняття, або настанови на його подолання, а також описані специфічні форми абсурдної поведінки – антиповедінки, які сформувалися в царині християнства.

Дослідивши специфіку та взаємопроникнення В.М. Ведмедєв зазначає, що екзистенціальна свідомість за своєю сутністю є свідомістю художньо-філософською, маючи на увазі глибинний зв'язок філософського теоретизування, літературної творчості і феномену екзистенціального, що визначається їх культурно-філософською значущістю.

У третьому розділі дисертації В.М. Ведмедєв доречно залучає до дослідження аналіз множини новітніх трендів: ювенальної юстиції, трансгуманізму, гендерної політики, мультикультуралізму, які зародилися і набули розвитку в сучасному глобалізованому, технологізованому, програмованому світі. Автор аргументовано доводить, що вони мають безпосередній стосунок і до формування поняття «абсурдного». Дисертант формулює висновок, що в умовах сучасного суспільства, яке цілком обґрунтовано називається суспільством ризику, абсурдизм в певних своїх проявах становить серйозну загрозу як для існування і нормального функціонування окремих його базових інститутів, рольових статусів (сім'ї, системи освіти, системи гендерних ролей, правової системи тощо), так і для життєдіяльності особистості. Поряд з цим, дисертант розглядає абсурдизацію як один з головних інструментів технологій маніпулювання масовою свідомістю і засіб ведення інформаційних і смислових війн. Автор доводить, що такі зміни пов'язані з дією певних психологічних механізмів (конформістська домінанта поведінки, когнітивний дисонанс тощо), що спричиняє відповідні психологічно-екзистенціальні наслідки (стани депресії, дезорієнтованості, розгубленості, когнітивна невпевненість, руйнація

здорової мотивації, пригнічення інстинкту самозбереження і волі до спротиву).

Вагомим теоретичним результатом проведеного дисертантом дослідження рецепції абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі, стало формулювання ним висновку, що ідентифікацію (розпізнавання) цього феномену в його екзистенціально-антропологічному вимірі слід вважати проблемою. Це спричинено, як доводить автор, з одного боку тим, що поняття абсурдного до цього часу залишається одним з найбільш невизначених і розпливчастих, а з іншого – обраними фахівцями дослідницькими напрямками його вивчення.

Поряд із незаперечними науковими здобутками в дисертації В.М. Ведмедєва всі сформульовані завдання вирішені рівноцінно, що й викликало певні зауваження та побажання:

- Перший і другий розділи занадто перевантажені кількістю різних концепцій та теорій, що привело до деякої фрагментарності тексту й не дозволило дисертанту на підставі зіставлення аналізованих підходів до рецепції абсурдного в філософсько-антропологічному дискурсі виробити власне, хоч би робоче, його розуміння, яке б відповідало сформульованій меті.

- Вирішуючи завдання сутності, змісту феномену абсурдного, дисертант меншою мірою приділив увагу виявленню сутнісних рис об'єкта реальності абсурдного, зупинившись переважно на характеристиці свідомого абсурдного.

- Не зважаючи на широко використану джерельну базу дослідження найсучаснішої філософської та наукової літератури, виданої іноземними мовами, В.М. Ведмедєв не зіставив власні висновки сучасного розуміння рецепції абсурдного в філософсько-антропологічному дискурсі з відповідними розробками колег за рубежом. Було б цікаво почути міркування автора щодо даної проблеми в Україні в умовах глобалізації та

інформатизації суспільства. Дане висловлювання слід розглядати скоріше не як зауваження, а як побажання дисертанту для подальшої наукової роботи.

- У тексті зустрічаються деякі повтори матеріалу, незначні орфографічні помилки, подекуди зустрічається вживання русизмів.

Проте зазначені зауваження і побажання не знижують теоретичну й практичну значущість отриманих дисертантом результатів, більшість із них має рекомендаційний характер і може бути враховані у дальшій роботі над вирішенням проблеми сприйняття абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі.

Загалом наукові положення та висновки дисертаційного дослідження Володимира Миколайовича Ведмедева мають високий ступінь обґрунтованості й достовірності, а притаманна їм новизна спонукатиме фахівців у галузі філософії культури, філософської антропології, філософії релігії тощо до плідних теоретичних дискусій щодо сутності та ролі абсурдного в людському бутті у різноманітних соціокультурних практиках.

Дисертаційна робота «Рецепція абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі» має досить чітку структуру, відзначається органічним поєднанням широкого спектру розглянутих питань і підпорядкуванням їх поставленим меті й завданням дослідження. Структура дисертації сприяла цілісному аналізу феномену абсурдного, проведеному на широкому масиві філософських і наукових джерел.

Теоретичне та практичне значення наукових результатів дослідження визначаються новизною і всебічним аналізом сформульованої автором проблеми. Теоретичні положення одержані автором дисертації, становлять теоретико-методологічну базу для продовження міждисциплінарних досліджень рецепції абсурдного в філософсько-антропологічному дискурсі.

Дисертація В.М. Ведмедева «Рецепція абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі» відповідає спеціальності 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

Автореферат та опубліковані у фахових виданнях праці В.М. Ведмедева достатньо повно й адекватно репрезентують зміст і основні положення дисертації. В авторефераті знайшли відображення всі необхідні компоненти дисертаційної роботи: обґрунтовані актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, його мета, методологічна база та методи дослідження, його апробація, новизна, теоретичне й практичне значення отриманих наукових результатів, список праць дисертанта і анотації.

Актуальність і високий рівень досягнення поставленої мети, новизна винесених на захист наукових результатів розглядуваного дисертаційного дослідження «Рецепція абсурдного у філософсько-антропологічному дискурсі» відповідають усім вимогам пунктів 11, 12 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а Ведмедев Володимир Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

Офіційний опонент:
кандидат філософських наук,
доцент кафедри авіаційної психології
Національного авіаційного університету

Т.В. Мерщій

14.02.2018

Мерщій Т. В.
св і д ч у ю
Вчений секретар
Національного авіаційного університету
Т. Сирева